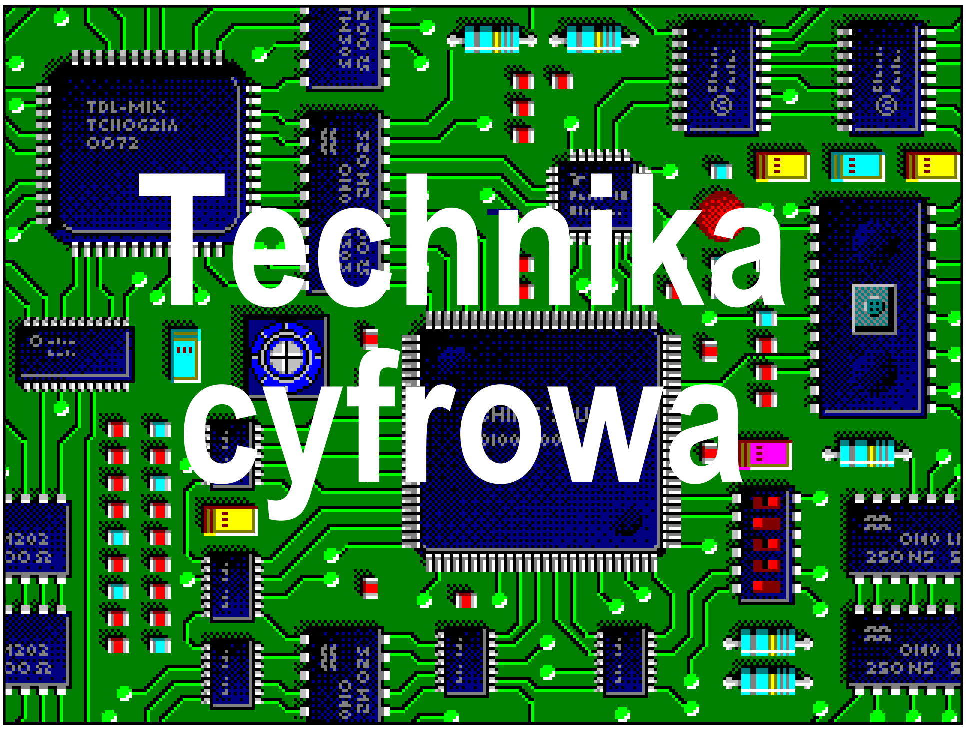

Technika cyfrowa

Dr inż. Janusz Dudziak

Literatura:

1. J. Kalisz *Podstawy elektroniki cyfrowej*, WKŁ
2. M. Molski *Wstęp do techniki cyfrowej* WKŁ
3. B. Wilkinson: *Układy cyfrowe*, WKŁ
4. J. Pieńkos, J. Turczyński: *Układy scalone TTL w systemach cyfrowych*, WKŁ
5. W. Traczyk: *Układy cyfrowe. Podstawy teoretyczne i metody syntezy*, WNT
6. J. Piecha*: Elementy i układy cyfrowe*, PWN
7. W. Majewski: *Układy logiczne,* WNT

pojęcia i definicje podstawowe

technika cyfrowa

Definicje

Wartość dyskretna - wartość **nieciągła** lub pojedynczą.

W matematyce – przeciwieństwo ciągłości, np. funkcja *f (x) = [x]* (przyporządkowująca każdej liczbie rzeczywistej jej wartość całkowitą) ma dziedzinę **ciągłą**, a zbiór wartości **dyskretny**.

sygnał

- **sygnał** to abstrakcyjny model dowolnej mierzalnej wielkości zmieniającej się w czasie, generowanej przez zjawiska fizyczne lub systemy. Tak jak wszystkie zjawiska może być opisany za pomocą aparatu matematycznego, np. poprzez podanie pewnej funkcji zależnej od czasu. Ponieważ sygnał niesie informację o naturze badanych zjawisk lub systemów, w niektórych dziedzinach nauk jest on traktowany jak nośnik informacji. Sygnał oznacza zatem przepływ strumienia informacji, przy czym przepływ może odbywać się w jednym lub w wielu wymiarach.

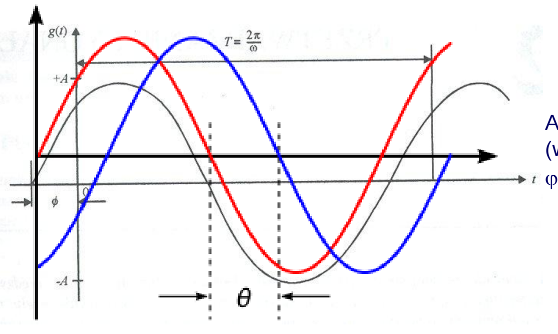

$$g(t) = A\sin(\omega t + \varphi)$$

A - amplituda, ω - pulsacja (w radianach na sekundę)
φ - faza początkowa

sygnał analogowy

- **sygnał analogowy** - sygnał, który może przyjmować dowolną wartość z ciągłego przedziału (nieskończonego lub ograniczonego zakresem zmienności). Jego wartości mogą zostać określone w każdej chwili czasu, dzięki funkcji matematycznej opisującej dany sygnał. chwilowej przebiegu pierwotnego

- przykład - napięcie wytworzone przez przetwornik będące odpowiednikiem chwilowej wartości ciśnienia

sygnał dyskretny

- **Sygnał dyskretny** – model wielkości zmiennej, która jest określona tylko w dyskretnych chwilach czasu. Najczęściej jest to sygnał powstały poprzez próbkowanie sygnału ciągłego.

W odróżnieniu od sygnału ciągłego, sygnał dyskretny nie jest funkcją zdefiniowaną dla ciągłego przedziału argumentów, lecz ciągiem liczbowym. Każda wartość ciągu nazywa się próbką (ang. *sample*).

W odróżnieniu od **sygnału cyfrowego**, poszczególne próbki sygnału dyskretnego analogowego mogą przyjmować dowolne wartości z nieograniczonego lub ograniczonego zbioru.

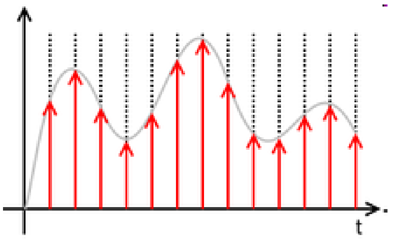

sygnał cyfrowy

Sygnał cyfrowy – sygnał, którego dziedzina i zbiór wartości są dyskretne.

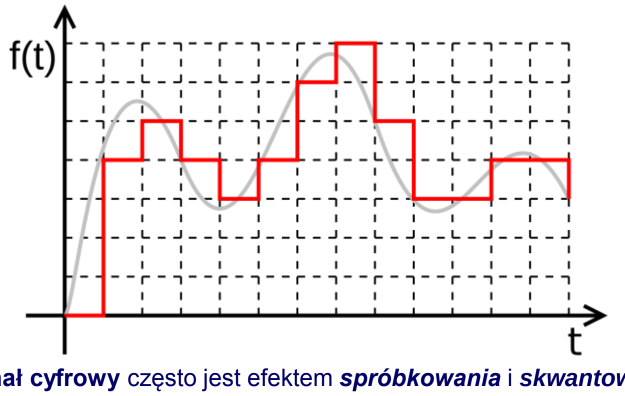

Sygnał cyfrowy często jest efektem ***spróbkowania*** i ***skwantowania*** sygnału pierwotnie ciągłego (analogowego, np. sygnał na wyjściu komparatora napięcia kontrolującego pewien proces w określonych chwilach)

sygnał binarny

Sygnał cyfrowy , którego zbiór wartości jest **dwuelementowy**.

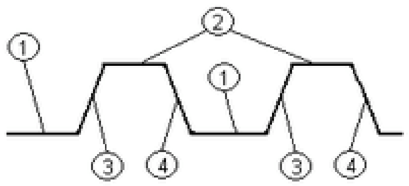

1) Poziom niski, 2) Poziom wysoki,
3) Zbocze narastające,
4) Zbocze opadające

System pozycyjny

Definicja

System pozycyjny definiuje:

- wektor wag
  W=$\{w_{k-1},\ldots,w_1,w_0,\ldots,w_{-m}\}$

odpowiadający poszczególnym pozycjom liczby

- określony dla każdej pozycji zbiór dozwolonych cyfr
  $\mathbf{D}^i=\{d^i_{p-1},\ldots,d^i_1,d^i_0\}$.

W systemie pozycyjnym wartością liczby **X**= $\{x_{k-1},\ldots,x_1,x_0,\ldots,x_{-m}\}$ gdzie $x_i \subset D^i$ jest X=**X**·**W.**

System pozycyjny

W systemie **stałobazowym** każda waga w_i jest potęgą stałej całkowitej β>=2 zwanej podstawą (bazą) sytemu.

Wartość liczby w systemie stałobazowym oblicza się ze wzoru

$$X = \Sigma x_i \beta^i$$

W=$\{w_{k-1},\ldots,w_1,w_0,\ldots,w_{-m}\}$

informacja cyfrowa

system dziesiętny

Zbiór liczb dozwolonych jest dziesięcioelementowy D={0,1,2,3,4,5,6,7,8,9}.

Wektor wag W=$\{\ldots\ 10^3,10^2,10^1,1,\ 10^{-1},10^{-2},10^{-2}\ \ldots\}$

przykład:

$83678,15 = 8*10^4+ 3*10^3 +6*10^2+ 7*10^1+ 8*10^0+1*10^{-1}+ 5*10^{-2}$

system dwójkowy

Zbiór liczb dozwolonych jest dwuelementowy D={0,1}.

Wektor wag W=$\{\ldots\ 2^3,2^2,2^1,1,\ 2^{-1},2^{-2},2^{-2}\ \ldots\}$

przykład:

$10110.1 = 1*2^4+ 0*2^3 +1*2^2+ 1*2^1+ 0*2^0+1*2^{-1}$

informacja cyfrowa

$b_{n-1}b_{n-2}\ldots b_2b_1b_0$

naturalny kod binarny (NKB)

$$\sum_{i=0}^{i=n-1} b_i \cdot 2^i$$

NKB	dziesiętnie
1	1
10	2
100	4
1000	8
10000	16
100000	32
1000000	64
10000000	128
100000000	256
1000000000	512
10000000000	1024

sygnał

Współcześnie telekomunikacja i elektronika powszechnego użytku prawie całkowicie zostały zdominowane przez cyfrowe przetwarzanie sygnałów, które jest powtarzalne, bardziej niezawodne i tańsze od przetwarzania analogowego

sygnał

Twierdzenie **Kotielnikowa-Shannona** o próbkowaniu

1. Sygnał o skończonym paśmie i skończonej energii, nie zawierający składowych widma o częstotliwości przekraczającej *W* Hz może być jednoznacznie opisany za pomocą próbek wziętych w punktach czasu odległych o 1/2W sekund.
2. Sygnał o skończonym paśmie i skończonej energii, nie zawierający składowych widma o częstotliwości przekraczającej *W* Hz może być jednoznacznie odtworzony z próbek wziętych w punktach czasu odległych o 1/2W sekund.

Kryterium Nyquista - $F_p > 2 f_{\max}$

System	f_{max}	F_p
telefonia	3,4kHz	8kHz
CD	20kHz	44,1kHz
TV cyfrowa	6MHz	13,5MHz

sygnał

- **Cyfrowe przetwarzanie sygnałów** (**CPS**; *ang. Digital Signal Processing, DSP*) - dziedzina nauki i techniki zajmująca się sygnałami w postaci cyfrowej i metodami przetwarzania takich sygnałów. Cyfrowe przetwarzanie sygnałów i analogowe przetwarzanie sygnałów są gałęziami nadrzędnej dyscypliny: przetwarzania sygnałów. W ramach CPS wskazać można takie obszary jak: cyfrowe przetwarzanie dźwięku, cyfrowe przetwarzanie obrazów oraz przetwarzanie mowy.
- Pierwszym etapem cyfrowego przetwarzania sygnałów jest zazwyczaj konwersja sygnału z postaci analogowej na cyfrową za pomocą przetwornika analogowo-cyfrowego. Często sygnał przetworzony cyfrowo jest sygnałem wejściowym dla układu analogowego - wymaga to zastosowania przetwornika cyfrowo-analogowego.
- Algorytmy cyfrowego przetwarzania sygnałów są niekiedy realizowane przez specjalizowane urządzenia komputerowe, które korzystają ze specjalizowanych procesorów sygnałowych *(ang. Digital Signal Processor, DSP)*. Pozwalają one na przetwarzanie sygnałów w czasie rzeczywistym *(ang. real time signal processing)*.

NP. filtracja cyfrowa

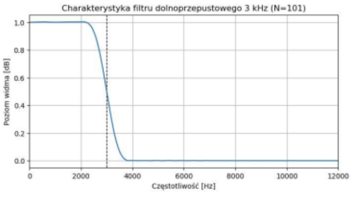

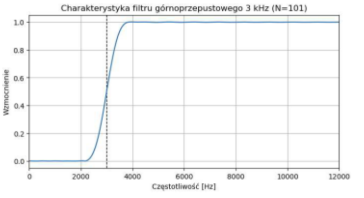

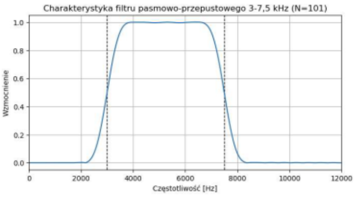

filtracja cyfrowa

Mamy sygnał:

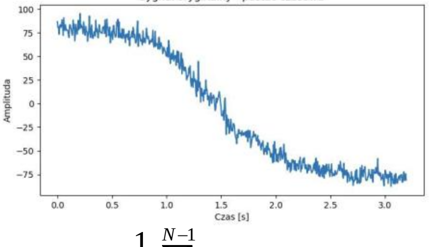

$$y[n] = \frac{1}{N}\sum_{i=0}^{N-1} x[n-i]$$ Filtr średniej ruchomej

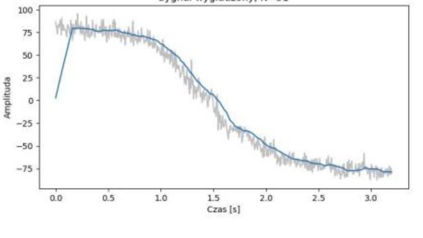

filtracja cyfrowa

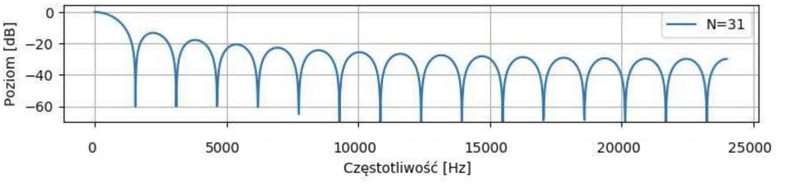

Przykład 2. Transmisja sygnału cyfrowego w paśmie telefonicznym. Modulacja QAM.

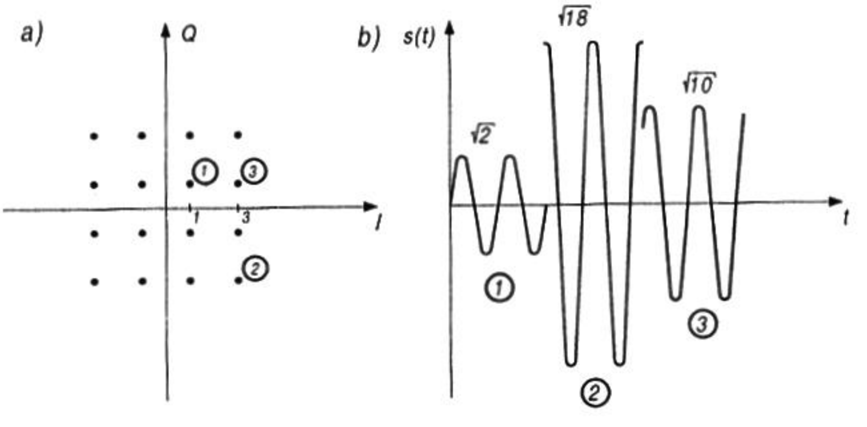

16-Quadrature AM

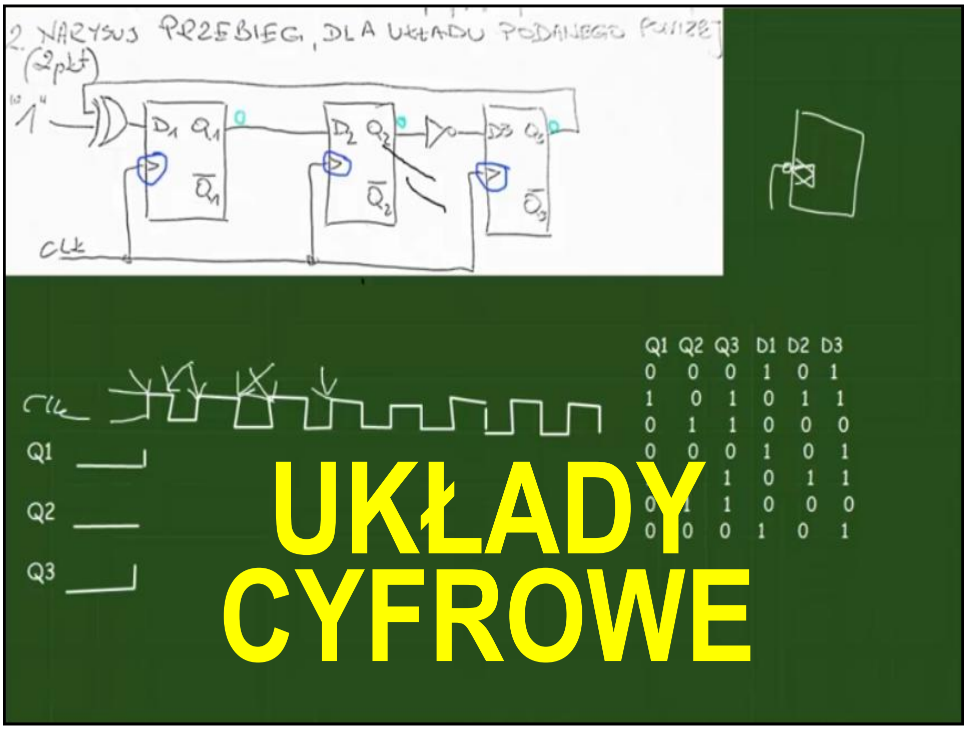

układy cyfrowe

Układy cyfrowe to rodzaj układów elektronicznych w których sygnały napięciowe przyjmują tylko określoną liczbę poziomów. Najczęściej (choć nie zawsze) liczba poziomów jest równa dwa, a poziomom przypisywane są stany 0 i 1.

Zalety układów cyfrowych:

- Możliwość bezstratnego kodowania i przesyłania informacji – jest to coś, czego w układach analogowych operujących na nieskończonej liczbie poziomów napięć nie sposób zrealizować.
- Zapis i przechowywanie informacji cyfrowej jest prostsze.
- Mniejsza wrażliwość na zakłócenia elektryczne.
- Możliwość tworzenia układów programowalnych

Wady układów cyfrowych:

- Są skomplikowane zarówno na poziomie elektrycznym, jak i logicznym
- Chociaż są bardziej odporne na zakłócenia, to wykrywanie przekłamań stanów logicznych, np. pojawienie się stanu 0 zamiast spodziewanego 1, wymaga dodatkowych zabezpieczeń. Jeszcze większy problem stanowi ewentualne odtworzenie oryginalnej informacji.

układ cyfrowy

Sygnał WE: X = <x1, ... xn>, sygnał WY: Y = <y1, ... ym>
Sygnał binarny – sygnał cyfrowy o dwuelementowym zbiorze wartości.
Dwie wartości sygnału binarnego –„*logiczne zero*" oraz „*logiczne jeden*".
Reprezentacja fizyczna 0 / 1 (sygnał elektryczny) może być różna. Np.:

- zakresy napięć w TTL (i technologiach nowszych):
  „0"→ 0 ÷ 0.8V
  „1"→ 3 ÷ 5V
- standard transmisji szeregowej:
  „0"→ + 5 ÷ 15V
  „1"→ - 5 ÷ -15V
- automatyka przemysłowa:
  - sygnały prądowe (mniej podatne na zakłócenia)

układ cyfrowy

Układy logiczne to dział *techniki cyfrowej*, w której układy cyfrowe konstruowane są na poziomie *bramek logicznych i przerzutników*.

Kombinacyjne
(przełączające, bez pamięci)

stan wyjść układu zależy wyłącznie od aktualnego stanu wejść, a nie od historii zmian stanów

Sekwencyjne
(z pamięcią)

odpowiedź układu zależy od historii otrzymanych pobudzeń, układ „pamięta" stany wejść w chwilach poprzednich. Inaczej: dla jednego i tego samego sygnału WE układ może odpowiadać różnie, w zależności od tego, jakie były pobudzenia wcześniejsze.

Kombinacyjne układy cyfrowe

- Podstawowa metoda opisu pracy układu kombinacyjnego – **tabela prawdy**
- Dla *n* wejść tabela prawdy ma 2^n wierszy, zwykle wypisywanych w porządku kolejnych wektorów w NKB.

Np. dla $n = m = 2$:

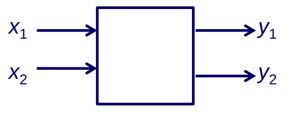

$x_1\ x_2$	$y_1\ y_2$
0 0	00
0 1	01
1 0	01
1 1	10

- Pracy układu sekwencyjnego tak opisać nie można.

Definicje podstawowych operacji

- NEAGACJA

x	$\bar{x}$
0	1
1	0

- SUMA LOGICZNA (OR)

$x_1\ x_2$	y
0 0	0
0 1	1
1 0	1
1 1	1

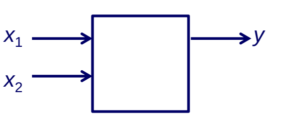

- ILOCZYN LOGICZNY (AND).

$x_1\ x_2$	y
0 0	0
0 1	0
1 0	0
1 1	1

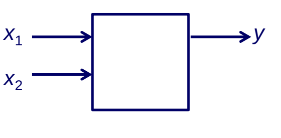

algebra Boole'a

Do opisu działania układów logicznych zastosowano pierwotnie klasyczny rachunek zdań.

1847 - *Analiza matematyczna logiki* George'a Boole'a,

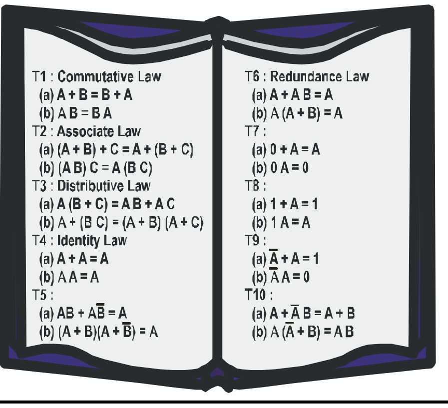

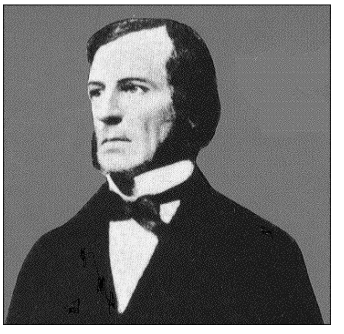

Algebra Boole'a

Za historycznie pierwszą prace dotyczącą teorii sieci przełączających uważana jest praca Shannona *A Symbolic Analysis of Relay and Switching Circuits* (1938)

Ideą było opracowanie systemu matematycznego pozwalającego na systematyczny opis i analizę układów przełączających.

Shannon zastosował klasyczny rachunek zdań.

Istnieje system algebraiczny, który zawiera aparat formalny do badania i syntezy sieci przełączających, równoważny rachunkowi zdań. To ***algebra Boole'a***

Algebra Boole'a
opis aksjomatyczny

Algebrą Boole'a jest system:

BOOL= <***B*, *0,1*, ¯ , +, ·**>

gdzie

B jest zbiorem i ma co najmniej dwa różne elementy

0 i 1 są wyróżnionymi stałymi nazywanymi zerem i jedynka boolowską

¯ jest działaniem jednoargumentowym nazywanym dopełnieniem (negacją)

+, · są działaniami dwuargumentowymi (dodawaniem i mnożeniem)

i dla dowolnych a, b i c $\in$ ***B*** spełnione są następujące aksjomaty

1. (a + b) + c = a + (b + c) *łączność operacji* +
2. (a · b) · c = a · (b · c) *łączność operacji* ·
3. a + b = b + a *przemienność operacji* +
4. a · b = b · a *przemienność operacji* ·
5. (∃!0)a + 0 = 0 + a = a *istnienie elementu neutralnego operacji* +
6. (∃!1)a · 1 = 1 · a = a *istnienie elementu neutralnego operacji* ·
7. a + (b · c) = (a+b) · (a+c) *rozdzielność* + *względem* ·
8. a · (b + c) = (a · b) + (a · c) *rozdzielność* · *względem* +
9. $a + \overline{a} = 1$ i $a \cdot \overline{a} = 0$ *istnienie dopełnienia*

Algebra Boole'a
wyrażenia boolowskie

Definicja. Wyrażenie boolowskie generowane przez zmienne $x_1,...,x_n$ jest określone w następujący sposób:

(1) 0 i 1 są wyrażeniami boolowskimi

(2) jeżeli x_i jest zmienną to x_i jest wyrażeniem boolowskim dla i =1,...,n

(3) jeżeli A jest wyrażeniem boolowskim to $\overline{A}$ jest wyrażeniem boolowskim

(4) jeżeli A i B są wyrażeniami boolowskimi to A · B jest wyrażeniem boolowskim

(5) jeżeli A i B są wyrażeniami boolowskimi to A + B jest wyrażeniem boolowskim

Przykład. Zbadajmy, czy $A = x_1 \cdot (\overline{x_2 + \overline{x_3}})$ jest wyrażeniem boolowskim.

Algebra Boole'a
przekształcenia wyrażeń boolowskich

$$F = x*\overline{y}*z + x*\overline{y}*\overline{z} = x*\overline{y}*\underbrace{(z+\overline{z})}_{1} = x*\overline{y}$$

$$F = \overline{x}*y + \overline{z}*(\overline{x}*y + z) = \overline{x}*y + \overline{z}*\overline{x}*y + \underbrace{\overline{z}*z}_{0} =$$
$$= \overline{x}*y*\underbrace{(1+\overline{z})}_{1} = \overline{x}*y$$

$$F = x*y + y*\overline{z} + \overline{x}*\overline{z} = x*y + y*\overline{z}*\underbrace{(x+\overline{x})}_{1} + \overline{x}*\overline{z} =$$
$$= x*y + x*y*\overline{z} + \overline{x}*y*\overline{z} + \overline{x}*\overline{z} =$$
$$= x*y*\underbrace{(1+\overline{z})}_{1} + \overline{x}*\overline{z}*\underbrace{(y+1)}_{1} = x*y + \overline{x}*\overline{z}$$

Algebra Boole'a
prawa de Morgana i przekształcenia wyrażeń boolowskich

Wychodząc z aksjomatów algebry Boole'a można udowodnić prawdziwość wyrażeń, zwanych **prawami deMorgana**

$$\overline{a+b} = \overline{a}\cdot\overline{b}$$
$$\overline{a\cdot b} = \overline{a}+\overline{b}$$

Algebra Boole'a
prawa de Morgana i przekształcenia wyrażeń boolowskich

$$\overline{a+b} = \bar{a}\cdot\bar{b}$$

$$\overline{a\cdot b} = \bar{a}+\bar{b}$$

Przekształcimy wyrażenie $\overline{x\oplus y}$

$$x\oplus y \overset{df}{=} \bar{x}\cdot y + x\cdot\bar{y}$$

$$\overline{x\oplus y} = \overline{\bar{x}y + x\bar{y}} = \overline{\bar{x}y}\cdot\overline{x\bar{y}} = (x+\bar{y})\cdot(\bar{x}+y) = x\bar{x} + xy + \bar{x}\bar{y} + \bar{y}y = xy + \bar{x}\bar{y} = xy + \overline{x+y}$$

Prawo de Morgana

Prawo de Morgana

Aksjomat 8

Aksjomat 9

Prawo de Morgana

Algebra Boole'a
prawa de Morgana i przekształcenia wyrażeń boolowskich

Znajdź najprostszą postać funkcji.

$$F = x\cdot z + \bar{x}\cdot\bar{y}\cdot z + y\cdot z$$

$$F = \bar{x} + x\cdot y + x\cdot\bar{z} + x\cdot\bar{y}\cdot z$$

Przekształć, wykorzystując prawa de Morgana, poniższe funkcje do postaci zawierającej jedynie operatory sumy i negacji.

$$F = \bar{x}\cdot\bar{y} + \bar{x}\cdot z + \bar{y}\cdot z$$

$$F = (y+\bar{z})\cdot(x+y)\cdot(\bar{y}+z)$$

Algebra Boole'a
prawa de Morgana i przekształcenia wyrażeń boolowskich

Znajdź najprostszą postać funkcji.

$$F = x \cdot z + \bar{x} \cdot \bar{y} \cdot z + y \cdot z = z(x + \bar{x} \cdot \bar{y} + y) =$$

$$z(x + \overline{x + y} + y) = z(x + y + \overline{x + y}) = z$$

Algebra Boole'a
prawa de Morgana i przekształcenia wyrażeń boolowskich

Znajdź najprostszą postać funkcji.

$$F = \bar{x} + x \cdot y + x \cdot \bar{z} + x \cdot \bar{y} \cdot z \quad = \bar{x} + x \cdot (y + \bar{z} + \bar{y} \cdot z)$$

$$= \bar{x} + x \cdot (y + \bar{z} + \overline{y + \bar{z}}) = \bar{x} + x \quad = 1$$

Algebra Boole'a
prawa de Morgana i przekształcenia wyrażeń boolowskich

Przekształć, wykorzystując prawa de Morgana, poniższe funkcje do postaci zawierającej jedynie operatory sumy i negacji.

$$F = \bar{x}\cdot\bar{y} + \bar{x}\cdot z + \bar{y}\cdot z = \overline{x+y} + \overline{x+\bar{z}} + \overline{y+\bar{z}}$$

$$F = (y+\bar{z})\cdot(x+y)\cdot(\bar{y}+z) \quad = \overline{\overline{(y+\bar{z})\cdot(x+y)\cdot(\bar{y}+z)}}$$

$$= \overline{\overline{(y+\bar{z})} + \overline{(x+y)} + \overline{(\bar{y}+z)}}$$

Algebra Boole'a
zasada dualizmu

Jeśli w dowolnej tożsamości algebry Boole'a zastąpimy:

- działania: „+" przez „•" i „•" przez „+" oraz
- stałe: 0 na 1 i 1 na 0

to otrzymamy także prawdziwą tożsamość.

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

Definicja. *Funkcją boolowską* lub *funkcją przełączającą* $f(x_1,\ldots,x_n)$ nazywamy każde odwzorowanie

$$f : D^n \to \{0,1\}$$

gdzie dziedzina funkcji $D^n \subseteq \{0,1\}^n = \{0,1\}\times\{0,1\}\times \ldots \times \{0,1\}$

Ponieważ zbiór $\{0,1\}^n$ ma 2^n elementów a zbiór $\{0,1\}$ dwa elementy to
Twierdzenie. Istnieje 2^{2^n} funkcji przełączających n zmiennych

Dla funkcji boolowskich zdefiniowane są operacje $+$, $\cdot$, oraz $\overline{}$.

$D^n = \{0,1\}^n \Leftrightarrow f$ nazywamy *funkcją zupełną*.
$D^n \subset \{0,1\}^n \Leftrightarrow f$ nazywamy *funkcją niezupełną*.
W praktyce funkcje niezupełne występują często, np. gdy niektóre kombinacje wejściowe w pracy układu nie pojawiają się. Fakt ten wykorzystuje się przy minimalizacji (upraszczaniu) układu cyfrowego.

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

Funkcję boolowską można przedstawić w formie tzw *tablicy prawdy*

Przykład 1.
Mamy funkcję $f(x_1, x_2, x_3)$ zdefiniowaną poniżej

x_1	x_2	x_3	f
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	0
1	1	1	1

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

Funkcję boolowską można przedstawić w formie tzw *tablicy prawdy*

Przykład 2. Tablica prawdy ***funkcji niezupełnej*** .

x_1	x_2	x_3	f
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	-
1	0	0	1
1	0	1	-
1	1	0	-
1	1	1	1

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

- W praktyce ***funkcje boolowskie*** reprezentowane są przez ***wyrażenia boolowskie***.
- Zwykle istnieje wiele wyrażeń boolowskich reprezentujących tę samą funkcję. Jeżeli $x_1,\ldots,x_n$ są zmiennymi boolowskimi to wyrażenie boolowskie będące konkatenacją wszystkich zmiennych lub ich negacji nosi nazwę ***iloczynu elementarnego***. (np. dla n=3 $x_1 \cdot x_2 \cdot x_3$, $x_1 \cdot x_2 \cdot x_3$)
- Podobnie wyrażenie boolowskie będące sumą wszystkich zmiennych lub ich negacji nosi nazwę ***sumy elementarnej***. (np. dla n=3 $x_1 + x_2 + x_3$, $x_1 + x_2 + x_3$)
- Jedna wyróżniona forma zapisu wyrażenia nosi nazwę ***postaci kanonicznej***. Istnieją dwie równoważne postaci kanoniczne***: kanoniczna postać sumy***
  - $f(x_1,\ldots,x_n) = \Sigma_{i \in I_1} P_i$

  oraz ***kanoniczna postać iloczynu***:
  - $f(x_1,\ldots,x_n) = \Pi_{i \in I_0} S_i$
- gdzie I_1 i I_0 są zbiorami tych indeksów, dla których $f(x_1,\ldots,x_n)$ przyjmuje odpowiednio wartość 1 lub wartość 0, P_i są iloczynami elementarnymi a S_i elementarnymi sumami.

Algebra Boole'a

funkcje boolowskie

Przykład

x_1	x_2	x_3	f
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	0
1	1	1	1

Funkcję boolowską przedstawioną wyżej opisuje odpowiadające jej wyrażenie kanoniczne sumy.

$f(x,y,z)=0\cdot\overline{x}_1\overline{x}_2\overline{x}_3 + 0\cdot\overline{x}_1\overline{x}_2x_3 + 1\cdot\overline{x}_1x_2\overline{x}_3 + 0\cdot\overline{x}_1x_2x_3 + 1\cdot x_1\overline{x}_2\overline{x}_3 + 1\cdot x_1\overline{x}_2x_3 + 0\cdot x_1x_2\overline{x}_3$
$+ 1\cdot x_1x_2x_3$

$f(x,y,z)=\overline{x}_1x_2\overline{x}_3 + x_1\overline{x}_2\overline{x}_3 + x_1\overline{x}_2x_3 + x_1x_2x_3$

Algebra Boole'a

funkcje boolowskie

Przykład

x_1	x_2	x_3	f
0	0	0	0
0	0	1	0
0	1	0	1
0	1	1	0
1	0	0	1
1	0	1	1
1	1	0	0
1	1	1	1

lub równoważne mu wyrażenie kanoniczne iloczynu

$f(x,y,z)=(x_1+x_2+x_3)(x_1+x_2+\overline{x}_3)(x_1+\overline{x}_2+\overline{x}_3)(\overline{x}_1+\overline{x}_2+x_3)$

Algebra Boole'a

funkcje boolowskie

Przedstawiony sposób konstruowania wyrażenia kanonicznego sumy uzasadnia twierdzenie Shannona

Tw.

Dowolną funkcje boolowską $f(x_1,\ldots,x_n)$ można przedstawić w postaci:

$$
\begin{aligned}
f(x_1, x_2, \ldots, x_n) = {} & f(1,1,1,\ldots,1)x_1 x_2 \ldots x_n + \\
& + f(0,1,1,\ldots,1)\overline{x_1} x_2 \ldots x_n + \\
& + f(1,0,1,\ldots,1)x_1 \overline{x_2} \ldots x_n + \\
& + f(0,0,1,\ldots,1)\overline{x_1}\,\overline{x_2} \ldots x_n + \\
& + \ldots \\
& + f(0,0,0,\ldots,0)\overline{x_1}\,\overline{x_2} \ldots \overline{x_n}
\end{aligned}
$$

Algebra Boole'a

funkcje boolowskie

Podobnie jest dla wyrażenia kanonicznego iloczynu

Dowolną funkcje boolowską f($x_1,\ldots,x_n$) można przedstawić w postaci:

$$
\begin{aligned}
f(x_1, x_2, \ldots, x_n) = {} & [f(1,1,1,\ldots,1) + \overline{x_1} + \overline{x_2} + \ldots + \overline{x_n}] \\
& \cdot [f(0,1,1,\ldots,1) + x_1 + \overline{x_2} + \ldots + \overline{x_n}] \cdot \\
& \cdot [f(1,0,1,\ldots,1) + \overline{x_1} + x_2 + \ldots + \overline{x_n}] \cdot \\
& \cdot [f(0,1,1,\ldots,1) + x_1 + x_2 + \ldots + \overline{x_n}] \cdot \\
& \cdot \ldots \\
& \cdot [f(0,0,0,\ldots,0) + x_1 + x_2 + \ldots + x_n]
\end{aligned}
$$

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

- Użyte operacje *sumy, iloczynu i negacji* stanowią ***system funkcjonalnie pełny,*** to znaczy, że dla każdej funkcji logicznej można utworzyć wyrażenie ją reprezentujące zapisane za pomocą tylko tych operacji.
- Istnieją inne systemy funkcjonalnie pełne, np.
  - operacja NAND
  - operacja NOR

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

Funkcje jednej zmiennej:

f(x)=0	*Stała zero*
f(x)=x	*powtórzenie*
f(x)=x	*negacja*
f(x)=1	*Stała jeden*

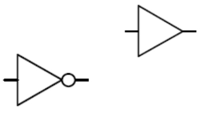

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

funkcje dwóch zmiennych

x_1: 0 0 1 1 / x_2: 0 1 0 1		Wzór	Oznaczenie	Nazwa	Symbol	Uwagi
f_0	0 0 0 0	0	–	Stała zero	–	–
f_1	0 0 0 1	$x_1 \cdot x_2$	$x_1 \cdot x_2$	Iloczyn	(1)	AND, koniunkcja
f_2	0 0 1 0	$x_1 \cdot \overline{x_2}$	$x_1 \Delta x_2$	Zakaz przez x_2	–	–
f_3	0 0 1 1	x_1	x_1	Zmienna x_1	–	–
f_4	0 1 0 0	$\overline{x_1} \cdot x_2$	$x_2 \Delta x_1$	Zakaz przez x_1	–	–
f_5	0 1 0 1	x_2	x_2	Zmienna x_2	–	–
f_6	0 1 1 0	$x_1 \cdot \overline{x_2} + \overline{x_1} \cdot x_2$	$x_1 \oplus x_2$	Różnica symetryczna	(2)	EX-OR , nierównoważność, suma modulo 2
f_7	0 1 1 1	$x_1 + x_2$	$x_1 + x_2$	Suma	(3)	OR, alternatywa

Algebra Boole'a
funkcje boolowskie

funkcje dwóch zmiennych

f_8	1 0 0 0	$\overline{x_1} \cdot \overline{x_2}$	$\overline{x_1 + x_2}$	Negacja sumy	(4)	Funkcja Pierce'a, NOR
f_9	1 0 0 1	$x_1 \cdot x_2 + \overline{x_1} \cdot \overline{x_2}$	$x_1 \equiv x_2$, $x_1 \odot x_2$	Równoważność	(5)	EX-NOR
f_{10}	1 0 1 0	$\overline{x_2}$	$\overline{x_2}$	Negacja x_2	(j.w.)	–
f_{11}	1 0 1 1	$x_1 + \overline{x_2}$	$x_2 \rightarrow x_1$	Implikacja	–	–
f_{12}	1 1 0 0	$\overline{x_1}$	$\overline{x_1}$	Negacja x_1	(j.w.)	–
f_{13}	1 1 0 1	$\overline{x_1} + x_2$	$x_1 \rightarrow x_2$	Implikacja	–	–
f_{14}	1 1 1 0	$\overline{x_1} + \overline{x_2}$	$\overline{x_1 \cdot x_2}$	Negacja iloczynu	(6)	Funkcja Sheffera, NAND
f_{15}	1 1 1 1	1	–	Stała jeden	–	–

Symbole bramek logicznych

(1) Bramka AND:

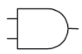

(3) Bramka OR:

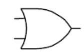

(6) Bramka NAND:

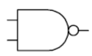

(4) Bramka NOR:

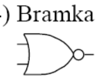

(2) Bramka EX-OR:

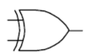

(5) Bramka EX-NOR:

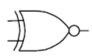

x_1	x_2	$x_1 \oplus x_2$	$x_1 \odot x_2$
0	0	0	1
0	1	1	0
1	0	1	0
1	1	0	1

Funktory wielowejściowe

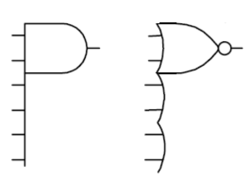

- Wielowejściowe symbole dla sumy modulo 2 (EX-OR) stosuje się rzadko.

Realizacja techniczna - bramki i układy logiczne

Układy zbudowane z bramek logicznych noszą nazwę układów (sieci) logicznych

Przykład:

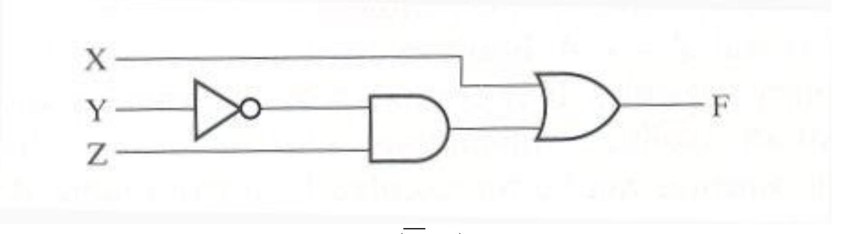

$$F = X + (\overline{Y} \cdot Z)$$

Realizacja techniczna - bramki i układy logiczne

Przykład: $F = x * z + \overline{x} * \overline{y} * z + y * z$